

راه های کسب تقوا چیست و برای با تقوا شدن چه مراقبت هایی لازم است؟

Mentazer Mentazer

راه های کسب تقوا چیست؛ آیا می توان یک شبه باتقوا شد؟

احتمالا هرکدام از ما بارها کلمه تقوا را در زندگی خود شنیده‌ایم و حتی اگر خودمان را اهل تقوا ندانیم از اهمیت بالا و درجات و ثواب‌های بسیاری که برای اهل تقوا ذکر شده بی‌خبر نیستیم. اما حقیقتا راه های کسب تقوا چه چیزهایی هستند؟

این امکان وجود دارد که با انجام چند کار تبدیل به یک فرد باتقوا و پرهیزکار شویم؟

مسیر رسیدن به تقوا فقط از راه‌های پر پیچ و خم سلوک و عرفان می‌گذرد یا همه می‌توانند به تقوا برسند؟

اگرچه در مقاله تقوا چیست، به طور مفصل به موضوع تقوا پرداخته‌ایم، اما بد نیست که یک بار دیگر تعریف تقوا و مفهوم آن را با هم مرور کرده و البته یادآوری کنیم که راه های کسب تقوا لزوماً به معنی مواردی که با انجام آن‌ها به طور صد در صد باتقوا می‌شویم، نیست؛ که این مسئله تا حد زیادی به ماهیت کسب تقوا مربوط می‌شود.

ما در زندگی‌مان با اموری مواجهیم که به محض انجام شدن آن‌ها، نتیجه هم حاصل می‌شود؛ مثلاً با نوشتن پاسخ‌های مناسب در امتحان، نمره خوبی کسب می‌کنیم یا با اجرای موبه‌موی دستورالعمل پخت غذا، با یک غذای خوش طعم روبه‌رو هستیم؛ در حالی که این قطعیت را در مورد فهمیدن یک چیز نمی‌توانیم به کار ببریم؛ یعنی اگر مطلبی را خواندیم، لزوماً به این معنا نیست که آن را فهمیده‌ایم.

می‌توان گفت که باتقوا شدن هم در دسته اموری است که به نتیجه رسیدنش تنها محدود به رعایت چند دستورالعمل نمی‌شود؛ در حقیقت باتقوا شدن یک روند است و نیاز به مراقبت و توجه دائمی ما دارد. ما در این مقاله قصد داریم تا علاوه بر مشخص کردن راه های کسب تقوا، به اموری که غفلت از آن‌ها بر هم زنده تقوای ماست، اشاره کنیم.

تقوا یعنی مراقبت

همان‌طور که در درس‌های گذشته هم به آن اشاره کردیم، تقوا به معنی مراقبت از آسیب دیدن است و طبیعتاً این مراقبت برای ما به عنوان انسانی که اشرف مخلوقات هستیم، تعریف ویژه‌ای داشته و در جریان حرکت ما به سوی هدفی که خداوند برای زندگی و خلقتمان تعریف کرده است، معنا می‌یابد؛ پس اگر هدف خلقتمان را شباهت به الله و رسیدن به بینهایت مطلق بدانیم، می‌توانیم بگوییم که تقوا برایمان به معنی دوری از موانعی است که جلوی شباهت ما به الله را گرفته و مانع تولد سالم ما به آخرت می‌شوند. این موانع هم می‌تواند فراهم نشدن خوراک لازم برای شباهت به الله را در بر بگیرد و هم شامل عواملی که حرکت ما به سوی بی‌نهایت را متوقف کرده یا باعث کندی آن می‌شوند، باشد.

پس ما در جریان باتقوا شدن و مراقبت از خود، نه‌تنها باید هرآنچه را برای شباهت به الله نیاز داریم از دنیا کسب کنیم؛ بلکه نیاز داریم از هر عملی که مانع رسیدن ما به بینهایت شده، جلوی شادی و آرامش ما را گرفته و مانع تولد سالم ما به برزخ می‌شود، دوری کنیم؛ در حقیقت اگر موفق به انجام چنین روندی شویم، می‌توانیم ادعای رسیدن به تقوا را داشته باشیم.

پس تقوا چیزی است که سعادت ابدی ما را تضمین می‌کند؛ در حقیقت همان‌طور که یک دانه برای تبدیل شدن به اصل خود یعنی درخت نیاز دارد که آنچه را برای این شباهت لازم است به میزان لازم و با اندازه دقیق از خاک دریافت کند، ما هم زمانی می‌توانیم ادعای تقوا و مراقبت از خود را داشته باشیم که در مسیر کسب اسماء و صفات خداوند قدم برداشته و اندازه‌ها را رعایت کنیم؛ چون همان‌طور که آوردن دست و پا یا انگشت اضافه به دنیا برای یک جنین حسنی محسوب نمی‌شود، کسب‌های اضافه و خارج از اندازه ما در دنیا نیز برایمان دردسرساز خواهند بود.

اما تنها کسب غذا کافی نیست، برای رسیدن به مقصد نیاز به دوری از آفت‌ها و موانع نیز داریم؛ زیرا همان‌طور که بذری که سر از خاک بیرون آورده در مسیر شبیه شدن به اصل خود یعنی درخت با تهدیداتی مواجه بوده و نیازمند مراقبت‌های باغبان است، ما هم در مسیر حرکت به سمت اصل و نهایت خود نیازمند

مراقبت و دوری از عواملی هستیم که مانع تولد سالم ما به آخرت شده و در روند کسب شباهت ما به الله اختلال ایجاد می‌کنند؛ با این تفاوت که ما موجودی مختاریم و برخلاف بذر و گیاه، خودمان مسئول مراقبت از آفت‌ها و تهدیداتی هستیم که در مسیر حرکتمان قرار گرفته‌اند.

تقوا؛ متناسب با جایگاه هر فرد

با این حساب تقوا متناسب با شرایط و جایگاه هر فردی متفاوت است؛ طبیعتاً هر فردی که در مسیر رسیدن به هدف خلقت خود در جایگاه و مرتبه بالاتری بوده و خواستار شباهت بیشتری است، به تقوا و مراقبت بیشتری هم نیاز دارد. کما اینکه ممکن است انجام یک عمل برای فردی تقوا محسوب شده و برای فرد دیگری بی‌تقوایی شمرده شود. مثلاً فردی را در نظر بگیرید که عادت به استفاده از الفاظ نامناسب داشته و در تلاش است که این رفتار زشت خود را ترک کند؛ برای چنین فردی حتی یک ناسزای کمتر در روز رعایت تقوا محسوب می‌شود، درحالی که به کار بردن حتی یک لفظ نامناسب برای فردی که با این مشکل مواجه است، بی‌تقوایی است؛ زیرا همین یک کلمه به همان میزان که منجر به برداشتن موانع شده و شخص اول را به هدف خلقت خود نزدیک‌تر کرده است، برای شخص دوم در حکم مانعی برای رسیدن به شباهت و تولد سالم است.

دوری از آفت‌ها

اما در این میان به همان اندازه که فراهم کردن خوراک و تغذیه مناسب برای رشد و رسیدن به الله و حفظ رابطه‌ای که با خدا و اهل بیت داریم، لازم است، دوری کردن از شرایطی که مانع حرکت ما می‌شوند نیز مهم است؛ زیرا در غیر این صورت علی‌رغم حرکت به سمت مقصد دچار آسیب شده و به‌نوعی تمام تلاش‌هایمان را به باد خواهیم داد.

در واقع ما با رعایت تقوا در تلاشیم تا از هرآنچه بوی جهنم می‌دهد فاصله بگیریم و از عواملی که باعث انقباض درونی ما شده و یا فشاری را از جانب ما به دیگران تحمیل می‌کنند، دوری کنیم؛ به عبارت ساده‌تر سعی می‌کنیم تا دیگران در اثر کارها، نوع برخورد و یا رفتار ما به سختی و عذاب نیفتند. از همین رو در راستای راه های کسب تقوا رعایت کردن یک دسته از مسائل را برای خودمان واجب می‌دانیم:

• دوری از تجاوز، تعدی و تجسس

تجاوز و تعدی به حقوق دیگران که از نمونه‌های حق‌الناس است، انواع تعدی‌ها را در بر گرفته و دوری از آن از راه های کسب تقوا محسوب می‌شود. ما نمی‌توانیم ادعای حرکت به سمت تولد سالم را داشته باشیم، اما در عین حال حریم روابط دیگران را رعایت نکنیم؛ مثلا بدون اجازه به صحبت‌های دیگران گوش دهیم و یا در شرایطی که راضی نیستند، خانه و حریم شخصی‌شان را واریسی کنیم؛ یا با سؤالاتی که به ما ارتباطی ندارد، بخواهیم از کارشان سر در بیاوریم؛ اگرچه برخی از این رفتارها در میان عده‌ای از مردم متداول است، اما در چنین شرایطی در حقیقت دچار تجاوز گوش، چشم و زبان به حریم دیگران شده و به همان میزان از شباهت با الله فاصله گرفته‌ایم.

• حفظ و مدیریت زبان

کسی که در مسیر حرکت به سمت اصل خود قدم برمی‌دارد، به هر نحوی مراقب ارتباط خود با خدا و خانواده آسمانی‌اش است؛ یعنی از هر عملی که به این رابطه خدشه وارد کند، دوری می‌کند. از همین رو به زبان خود به عنوان یک عضو عادی نگاه نکرده و تمام جوانب و خساراتی را که ممکن است از جانب این عضو کوچک بر او وارد شود، در نظر می‌گیرد؛ یعنی وارد بحث و کشمکش با دیگران نمی‌شود؛ یا در ارتباط خود با دیگران جانب انصاف را رعایت کرده و به دنبال مبری کردن خود از اشتباه و خطا نیست. برای چنین فردی غیبت، تهمت، مسخره کردن یا بدگویی از دیگران یک رفتار عادی یا بی‌اهمیت نبوده و در حکم خروج از مسیر مستقیمی‌ست که او را به هدف می‌رساند.

• پرهیز از دنیا دوستی

دنیا به عنوان یک عامل محدود کننده در مقابل میل و تلاش ما برای رسیدن به بی‌نهایت و کمال مطلق قرار می‌گیرد. اگرچه، ما در مسیر حرکت به سمت جاودانه شدن و شباهت با الله مجاز به استفاده از امکانات دنیا به بهترین وجه هستیم، چون طبیعتاً یک وسیله خوب و قیراق ما را سریع‌تر به مقصد می‌رساند؛ اما نکته اینجاست که دنیا باید به عنوان ابزاری در خدمت رسیدن ما به هدف عمل کند. دنیا دوستی و استفاده از دنیا دو موضوع کاملاً متفاوتند که یکی از آن‌ها مانع رسیدن به تقوا شده و دیگری به شرط استفاده درست می‌تواند به عنوان یکی از راه‌های کسب تقوا شمرده شده و منجر به تولد سالم ما به آخرت شود.

اگرچه هرکدام از موارد گفته شده در مسیر کسب تقوا از اهمیت بسیار زیادی برخوردارند، اما در حقیقت راه‌های کسب تقوا محدود به این موارد نبوده و هر آنچه در حکم تغذیه ما در مسیر شباهت به الله بوده و یا نقش برطرف کردن مانعی از موانع موجود در مسیر شباهت ما به الله و تولد سالم را داشته باشد، دربرمی‌گیرد.